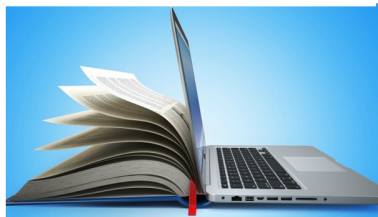

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г.С. СКОВОРОДИ
ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ІСТОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ І СТРАТЕГІЇ

20 травня 2020 р.
Київ

ЗБІРНИК ТЕЗ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

Троцько Анна Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України,

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

І СУЧАСНІ МОДЕЛІ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ

Завдання створення нової української школи потребує підвищеної уваги не тільки педагогів, а й усього суспільства. Мається на увазі не тільки соціально адекватна освітня політика, а й укорінення нових виховних та дидактичних настанов пересічної української людини. Адже освітня складова посилює свою значущість у життєтворчості особистості, відкриваючи широкий спектр нових можливостей і розширюючи горизонт самореалізації.

У цьому зв'язку треба зазначити, що життєтворчість будь-якої людини є надзвичайно відповідальною справою. Для вчителя власна життєтворчість перестає бути сферою, закритою від сторонніх очей. Продовжуючи цю лінію сквородинівської традиції, В.О. Сухомлинський у різних формулюваннях завжди підкреслював цю думку, бо вчитель завжди і в усьому мусить бути прикладом, взірцем для наслідування. Адже у протилежному випадку він перестає бути вчителем, перетворюючись на банального службовця. Цей момент є дуже важливим і підготовці майбутнього вчителя, який повинен мати не тільки життєтворчі компетентності, а й вміння перетворити власне життя на майстерню життєтворчості.

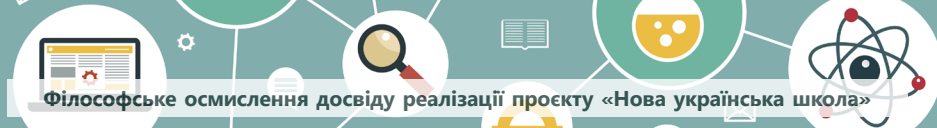
Простором для реалізації мистецтва жити майбутнього вчителя є як сфера приватного життя, та і школа. Тут спостерігається взаємопроникнення цих двох просторів. Школа задає алгоритм вчительської життєтворчості, в свою чергу атмосфера приватного життя вчителя впливає на духовно-моральний клімат у школі. Настановою дитиноцентризму дозволяє поєднати ці дві площини, у яких реалізується життєтворчість вчителя.

Ці мої роздуми торкаються контрфактичної моделі життєтворчості вчителя. Але на рівні фактичності тут виникає низка складнощів. Здавалось би питання «школа для дитини чи дитина для школи?» є цілком риторичним і відповідь на нього є самозрозумілою. Звісно, школа призначена для дитини. Але якщо замислитись над тим, що власне означає дане твердження і чи відповідає воно вітчизняним освітнім реаліям, то воно втратить первісну самоочевидність. Свідченням цього можуть слугувати парадокси сучасної освіти, деякі з яких і будуть предметом нашого розгляду.

Парадокс перший. Не зважаючи на те, що на теоретичному рівні вже давно проголошений і утвердився принцип особистісно орієнтованої освіти, але на рівні педагогічної практики визначальною залишається орієнтація на формування дитини як ефективного соціального суб'єкта — майбутнього працівника, патріота держави. Педагогічна практика зберігає залишену ще з радянських часів орієнтацію на запити навіть не стільки суспільства, скільки держави, що дається взнаки зокрема і в недостатній увазі до проблем громадянського виховання, формування готовності до майбутнього сімейного життя, батьківства тощо. Нагальною залишається потреба системної і послідовної реорганізації освіти на засадах особистісного підходу, причому не тільки в її функціональній та технологічній частині, але й в змістовній.

Парадокс другий. Ще однією загальновизнаною ціллю сучасної освіти на рівні її теоретичного осмислення є формування інноваційної людини для інноваційного суспільства. Проте педагогічна практика продовжує виконувати, як провідну, функцію трансляції попереднього соціального досвіду і накопичених знань. Так, для сучасної української школи і досі актуальним залишилося завдання прищепити вітчизняним вчителям ази комп'ютерної грамотності, принаймні на рівні учнів старших класів. Форми організації педагогічного процесу продовжують залишатися переважно монологічними, а провідними формами контролю знань — тести, які найкраще вимірюють суму засвоєних знань, а не інноваційний потенціал дитини, її здатність інноваційне мислити. Для того, щоб школа дійсно стала «для дитини» вона повинна перестати бути «машиною для трансляції попереднього соціального досвіду», а стати місцем, де здобувається соціально

значущій індивідуальний досвід, зокрема й інноваційний, де прищеплюються навички і вміння по здобуттю і концептуалізації нового соціально значущого досвіду.

Парадокс третій. Одним із провідних гасел, що все більше утверджується у царині вітчизняного педагогічного мислення, є дитиноцентризм, але освітня реальність при цьому залишається далеко не «дитиноцентричною». Українська школа значною мірою постає як своєрідний «симулякр» світу дорослих. Вона охоче копіює і широко застосовує «дорослі» форми засвоєння знань — реферати, наукові роботи. Не кажучи про те, що ці роботи, зазвичай пишуть дорослі (причому вже не тільки батьки, а навіть залучені до справи фахівці), самі ці форми не адаптовані з урахуванням специфіки дитини, здатні тільки нашкодити їй, як у фізичному плані, створюючи для неї непідсильне фізичне та інтелектуальне перевантаження, так і породжуючи ілюзію, що наука — це достатньо проста справа, займатися якою здатен кожний. У цілому така практика недостатньо враховує специфіку дитячого віку як такого. Для дитини провідною є не інтелектуальна, а емоційно-чуттєва та вольова сфери. З огляду на це, для дитини більш продуктивними були б не теоретичні дослідження, тим більше що вони набувають форми «симулякрів» справжньої наукової діяльності, а вивчення фактів, так би мовити «польові» дослідження того чи іншого питання.

Перелік парадоксів можна було б продовжувати. Але вже зараз можна зробити головний висновок, що впливає із їхнього розгляду. Для того щоб українська школа дійсно стала «школою для дитини» вона має зазнати системної, послідовної модернізації відповідно до вище названих теоретичних настанов. Важливу роль у цьому процесі має відігравати фахова педагогічна освіта, тому що саме майбутні вчителі своєю педагогічною діяльністю будуть визначати призначення школи. ■